

2. ОСВРТ НА САОПШТЕЊА СА ТЕМАМА ИЗ ОБЛАСТИ КЊИЖЕВНОСТИ

У протеклим данима, пријатним колико и напорним, поднето нам је овде преко двадесет реферата посвећених питањима која се односе на књижевност, или се овде дотичу, у некој мери. Истичем и ово друго, јер морам. Наиме, у управо саслушаном извештају о раду на оним седницама нашег Скупа које су биле сасвим претежно заокупљене језичком проблематиком, било је речи и о таквим саопштењима којима треба нешто дати и у овоме моме извештавању.

Реферати о којима овде говоримо, по обавези само најкраће, имали су, сви готово подједнако, један општи квалитет: везивали су нашу пажњу било да су погледом настојали да обухвате шире предмете и области испитивања, било да су се устављали над питањима посебним, мањим али никако и мање важним за наше познавање античке књиге и теоријске мисли – поетолошке и реторске, филозофске и етничке. А реферати су показали и јаку спремност да се позабаве темама на какве их је упутио назив скупа: оним темама чијом се обрадом осветљавају и снага и трајање античког предања, у балканском простору и посебно у нашој земљи.

Пођимо од саопштења тематски припадних хеленском кругу, како то изискује хронологија; а од таквих о питањима обухватнијим, чиме ће бити задовољена и логика и куртоазија. Наиме, тај распоред дозвољава нам да на првом месту поменемо реферат једног од наших љубазних домаћина: Елена Колева пошла је од познатог Симонидовог исказа о савршенству као тетрагоналности да би нас упутила у античка, новја и своја гледања на овај појам (или метафору). У домен теорије смеха и смешнога повео нас ја Владета Јанковић, понудивши ново, на аналитичком осматрању разних Платонових текстова засновано тумачење исказа о томе предмету садржаног у Filebu; и то такође не без спремности за шири а спекулативан приступ.

Овде је место и да се помену реферати неких од најмлађих учесника скупа. Весна Томовска настојала је да сагледа у једноме импликације какве двојако схватање и двојако доживљавање времена (у асоцијативној и психолошкој равни) могу имати у културном моделу и античком и нововековном, разликујући, на основи песничких и филозофских исказа, *tempus periculosum* и *tempus salutare*. Александар Поповић сачинио је, савесно, малу збирку „етимолошких“ тумачења каква Јулијан Апостата даје у својим списима; а његово саопштење није пружио само примере за неке од главних видова античког руковања етимологијама, него се дотакло и зависности одређених Јулијанових псеудо етимолошких комбинација од платоничарске алегорезе и од сличних а овима сродних егзегетских поступака.

Један филолог из суседне, југославистичке области, Драгутин Огњановић, свратио нам је пажњу на потребу и на могућности тематолошког социолошког сагледавања проблема везаних за приказе деце какви се јављају у хеленској књижевности; при чему би се, свакако, морале узети у обзир и чињенице култног и фолклорног карактера.

Област испитивања значаја и улоге античког грчког предања у нашим просторима била је у протеклим данима покривена неколиким подједнако подстицајним рефератима. Наши су домаћини ту дали следеће и важном грађом богате прилоге: Љубинка Басотова испитала је, исцрпно, античке компоненте садржане у драмском стваралаштву Јордана Хади Константинова – Цина, просветитеља и борца против погрчавања његовог народа. Витомир Митевски и Весна Димовска поднели су саопштења којима ови, на сличан начин, осветљавају књижевни рад Григора Прличева: први излагањем о „литерализовању“ коме подлеже примена хомерских епитета код овог аутора; друга систематизовањем и осветљивањем сведочанства која Прличев сам даје о своме односу према грчкој култури, а сачувани су у његовом архиву у Охриду. На потребу и важност даљег и интензивнијег испитивања хеленског предања подједнако убедљиво је указано и у реферати-

ма о истраживању рецепције филозофских и реторских концепција, термина и поступака. Ксенија Марицки Гађански показала нам је како разматрање термилолошких појединости може поуздано водити у изучавање домаће рецепције не само појмова и поставки атомистичке филозофије него и Лукрецијевог спева; рецепција која је у нас, како се сад може закључити, била и јача и разноврснија него што се обично мислило. Два саопштења имала су за предмет дело Доситеја Обрадовића. Миодраг Стојановић дао је синтетички преглед античких компоненти у списима овог српског просветитеља, и то узимајући у обзир како непосредне тако и посредне утицаје. Док се Војислав Јелић послужио добро нађеним одломком из Доситеја да покаже какав је био удео античких *progymnasmata*, односно грчких реторских упутстава за састављање хрије, у начину структурисања моралистичких и стручних расправа у српској књижевности из деценија око године 1800.

Рецепцијом антике у српској књижи XIX века позабавила се и Милена Душанић, ослоњена на грађу из часописа „Јавор“ и „Бранково коло“. А у тој области испитивања богатији смо за једно сазнање и захваљујући саопштењу што га је поднео Душан Михаиловић, о једној заборављеној нашој драми о Едипу (*Oedipus* 1858) чији је аутор Матија Шпорер.

Напокон, и саопштењима није занемарена ни новогрчка компонента, тако важна и за разумевање рецепције античке грчке књиге и грчкога језика у нашим просторима. Дакако, при томе, због феномена диглосије, неминовно су, истодобно или у једноме, сагледаване и књижевна и језичка проблематика. Тако се Весна Цвјетковић Курелец није уставила само над језичко-повесним аспектом драме *Виргинија* коју је на грчком саставио Димитрије Деметар, него је покренула и књижевноисторијски сасвим занимљиво питање о италијанском утицају на драмске списе какви су били познати у грчким школама на простору грчке дијаспоре. А Мирослав Вукелић, у своме саопштењу о колебању локације аугмента код новогрчког сложеног глагола, послужио се и литерарним сведочанствима, па је поставио и питање колико су пуристичке тенденције допринеле, у тој језичкој појединости, стварању савремене „димотичке“ норме.

Саопштења тематски припадна домену латинских студија нису била мање занимљива. Нема потребе да и посебно нагласимо како су нас и таква саопштења, имплицитно или експлицитно, увек водила у круг свеколике грчко-римске антике.

Широк у своме културноисторијском хоризонту а непосредно ослоњен на текст *Сатирикона*, реферат *De Petronii experimento descriptionis phaeomenologica defatigati cultus humani* пружио је Скупу и задовољство да слуша излагање на латинском језику. Овде је и место да поздравимо саопштење које нам је, уз потребне појединости, пружио Хрватин Јуришић: о постојању једног до сада непознатог кодекса Цицеронових дела, чуваног у Имотском.

Већи број реферата осветлио нам је разне појаве у новолатинској књижевној продукцији, толико значајној у нашим крајевима. Очигледно је отуда да је рад у овој области у сталном напретку, свакако највише захваљујући преданости и истрајности посленика у њој већ одавна афирмисаних.

Даринка Невенић Грабовац дала је подробен и нијансиран приказ одбране поезије коју садржи предавање Дубровчанина Илије Цријевића насловљено са *Увод у тумачење Проперцијевих елегија* (Cod. Lat. Vat., р 95^v-101^r); Бранимир Главичић задужио нас је саопштењем о своме испитивању разлога са којих Марулићев спис *De humilitate et gloria Christi* није издаван и превеоћ поновљено и упорно као што је то био случај са другим списима овог аутора који су поменутом веома блиски како поруком тако и наменом а долази при томе и до сазнања сасвим важних за разумевање Марулићевих општих ставова и погледа.

Посебним а до сада неистраженим питањима из исте области позабавило се још неколико истраживача. Бојана Шијачки Маневић дала је своју интерпретацију *Потопа*, елегије из пера Ивана Чесмичког (Janus Pano-nius), и то не само указујући на античке компоненте песме него и на њено

вероватно шире а метафорско значење. Павле Кнезовић задржао се, аналитички, на новолатинското преводу Гундулићевог *Османа* што га је, половином XIX века, сачинио Влахо Геталидић, из чега су произашли значајни закључци о Гундулићевим дуговима Вергилију. Енђел Седај поднео је саопштење о „скали“ коју је староалбански аутор П. Богдани (1630–1689) посветио приказу Сибила у обимном делу *Cineus prophetarum*.

Потпуности ради, а још и више да у овој рекапитулацији нико од споменутих реферата не би остао на незаслуженом последњем месту, споменућу да сам и сам говорио о двојном категорисању „мањих песничких производа“, насталим под утицајем античког, нарочито реторског предања, а нужно меридавно и приликом интерперетације класицистичке поезије.

Мирон Флашар
Философски факултет
Београд

3. ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕФЕРАТИТЕ ОД ОБЛАСТА НА АРХЕОЛОГИЈАТА, ЕПИГРАФИЈАТА, НУМИЗМАТИКАТА И ИСТОРИЈАТА НА СТАРИОТ ВЕК

Резимирајќи ја работата на Собирот на класичарите од Југославија, во рамките на – историската секција – , треба секако да се издвојат неколку дисциплини на коишто припаѓаат претставените теми, почнувајќи од археологијата, културно–политичката историја, епиграфијата до нумизматиката.

Археолошките теми најавени релативно во најголем број се така и претставени и во еден блок со споменатите дисциплини чинат една целина. Примарно место треба да се даде на соопштението од академик Драган Срејовиќ – Felix Romuliana – каде се синтетизирани извонредните резултати од истражувањата на овој значаен локалитет (Гамзиград), споменик на римската антика на тло на СФРЈ, односно СР Србија, којашто зазема истакнато место и во светската културна баштина. Во оваа прилика се изведени кратки но бриљантни сумирања на многу богатите откривања, односно идентификација на досега непознатиот антички град Ромулиана, родното место на императорот Г. Валериј Галериј Максимијан, каде се исто така дадени и објаснувања во врска со идејната замисла на царската палата – каструм. Авторот ги објаснува варијантите на имињата на градот во зависност од неговиот статус, развој и стагнација.

Може да се каже дека во темите беше застапена широка хронологија и покрај тоа што доминираа написи со проблематика од римскиот период. Најраната антика, која не е така честа на тлото на СР Србија и тоа повеќе во јужните области, беше опфатена со проследување на веќе познати факти за присуството на импорто на територијата на Трибалите и Дарданите, односно текот на Јужна Морава (Дубравка Ујес); следењето на контактите беше конфронтирано со односот на каснохалштатската култура и архајско–класичните производи на хеленскиот свет, со истакнување на циркулацијата на монетите и постепено вклучување во културните токови на југот на целиот третиран простор.

Зрелата антика на тло на СР Македонија беше опфатена со разгледување на археолошкиот материјал непознат или веќе обелоденет (Викторија Соколовска). Беа истакнати продорите на хеленизацијата по долината на Вардар, Пелагонија, односно земјата на Пајоните, по пат на проучување на најбројниот археолошки материјал керамичките посуди, накитот, керамопластиката. Во овие трудови истакнати се влијанијата од егејскиот простор, Мала Азија, меѓутоа, укажано е и на припаѓањето во касниот хеленизам на културниот круг на античка Македонија, чии центри се Пела, Верија, Тесалоника, Амфиполис. Кон оваа група на трудови се приклучуваат и соопште-